

RICHTING GEVEN AAN GEWENSTE TOEKOMST

“Vroegtijdige schoolverlaters van nu zijn de maatschappelijke drop-outs van later”, liet premier Kok zich onlangs in de Tweede Kamer ontvallen. Een terecht uitgesproken zorg. Maar wat kan de school er aan doen om vroegtijdig schoolverlaten te voorkomen en jongeren beter voor te bereiden op een passende plek in de samenleving? Uitgaan van hun basisbehoeften en vertrouwen hebben in hun eigen mogelijkheden”, luidt het stellige antwoord van Marco Bosch, adviseur en trainer bij KPC Groep.

Natuurlijk, succes in het leven is niet altijd direct afhankelijk van een voorspoedige schoolloopbaan. Vaak is een flinke dosis geluk, doorzettingsvermogen en zelfvertrouwen daarvoor even bepalend. Er zijn er die - met niet veel meer dan een lagere schoolopleiding - het heel ver geschopt hebben. Maar er zijn ook minder spectaculaire voorbeelden. Neem bijvoorbeeld een van die leerlingen in de tv-serie *Vèt vmbo*: vlak voor zijn examen geeft hij er de brui aan door abrupt een punt achter zijn schoolcarrière te zetten. Als de camera's hem enkele maanden later volgen tijdens zijn werk in een grootkeuken, blijkt hij daar naar eigen tevredenheid en die van zijn chef goed te functioneren.

Afhaken doet pijn, maar hoeft dus niet altijd desastreus naar de toekomst toe te zijn?

"Nee, maar zo vergaat het niet iedereen. Er zijn voorbeelden te over van leerlingen die na vroegtijdig schoolverlaten niet aan de slag kwamen, zich geconfronteerd zagen met langdurige werkloosheid of - nog erger - terecht kwamen in criminele jeugdcircuits. Deze leerlingen zouden juist wél baat gehad hebben bij een goede opleiding. Je gunt ieder kind zo graag dat 'naar school gaan' een periode in hun leven is waar ze aan hun toekomst kunnen bouwen en die aansluit bij hun ontluikende interesses en mogelijkheden. En je gunt ieder kind eveneens dat zij in probleemsituaties dié zorg krijgen die ze nodig hebben zodat je voortijdig schoolverlaten zo veel mogelijk kunt voorkomen. Maar helaas hebben we in ons onderwijs van vandaag de dag nog met te veel afhakers te maken. En daar bedoel ik niet alleen leerlingen mee die de school definitief de rug toekeren of afhaken in de vorm van spijbelen en storend gedrag, maar ook de jongeren voor wie de lol er af is en hun tijd uitzitten. Dat is toch ontzettend jammer, ook als je kijkt naar de grote inzet van de meeste docenten."

Waar zit het 'm dan in? Bieden we hen wel de juiste dingen aan, vermoeien we ze niet teveel met leerstof waar ze het nut niet van inzien?

"Wanneer je volop bezig bent met het ontwikkelen en onderhouden van contacten met leeftijdgenoten, met je zelfbeeld, je emoties, volwassen worden, dan kost het, denk ik, heel veel moeite om in te zien dat het leren van Engelse woordjes voor het so (schriftelijke overhoring) van morgen zinvol en nuttig is. Maar ik denk dat er veel meer factoren een rol spelen, zowel binnen het systeem van de school als wat er omheen allemaal gebeurt. Tijdens ons congres 'Hallo? Contact!' zoomen we in op de relatie leerkracht - leerling, ons realiserend dat we veel van die andere factoren geen aandacht geven. Maar je moet ergens je aangrijpingspunt hebben en de relatie leerkracht - leerling raakt wat ons betreft de kern van waar het in het onderwijs om draait. Een goede relatie veronderstelt dat er contact is. Contact is mogelijk als je wat van elkaars leefwereld begrijpt. Om bij die jongeren te beginnen: ze leven heel sterk in het hier en nu. Ze wéten wel dat het van belang is om dat diploma te halen, maar uitgaan in het weekend, de dansles, die nieuwe film die je niet mag missen... daar gaat een grote trekkracht van uit.

Jongeren in het voortgezet onderwijs zitten allemaal in een ontwikkelingsfase, waarin contacten met leeftijdgenoten belangrijker zijn dan met de leerkracht. Ze zijn koortsachtig op zoek naar wie ze zelf zijn, waar hun mogelijkheden en belangstelling liggen. Voor die ontdekkingstocht hebben ze ruimte, vaak veel ruimte nodig. Meer dan wij hen als opvoeders soms kunnen en willen geven."

Heeft dat ook niet te maken met de eigen onzekerheid en onmacht van de opvoeders? Met de continue spanning tussen sturen en loslaten?

"Ja, zeker. Het is immers niet altijd zo gemakkelijk om een goede middenweg te vinden tussen richting geven en ruimte laten. Het is de kunst om jongeren hun autonomie niet af te pakken, hen de kans te geven eigen keuzes te maken en zelfs fouten te maken. Dat betekent dus dat je er vertrouwen in moet hebben dat leerlingen in staat zijn om zelf en op eigen kracht hun toekomst vorm te geven. Anders gezegd: we zouden een 'heilig geloof' moeten ontwikkelen dat het 'uiteindelijk wel goed komt met die leerling'. Daarmee help je hen écht om hun basisbehoeften concreet vorm te geven."

Basisbehoeften?

"Ik bedoel hier de basisbehoeften waar ook Luc Stevens (hoogleraar pedagogiek, universiteit van Utrecht, red.) het over heeft: autonomie, relatie en competentie. De opdracht van het onderwijs is om leerlingen te begeleiden in hun ontwikkeling. Als er zich problemen voordoen in die ontwikkeling zijn altijd deze behoeften in het geding. In de trainingen die ik geef, blijken die basisbehoeften keer op keer weer een belangrijk aangrijpingspunt te zijn. Als je er als docent namelijk in slaagt ruimte te scheppen om tegemoet te komen aan deze behoeften, ontstaat er voor de leerling ruimte om door te groeien. Let wel: het is geen garantie voor groei, maar wel een voorwaarde; Om een voorbeeld te geven. Vorige week was ik op een school waar we het over een meisje van 14 jaar hadden dat omschreven werd als druk, bazig en nauwelijks aanspreekbaar. In het dossier kwamen we het nodige onderzoek tegen. Ook zagen we dat er vanuit de aanleverende school maar weinig gegevens waren, dus dat was nog even lekker mopperen op die basisschool. Wat ik dan in zo'n situatie doe, is eerst verkennen hoe de toekomst van zo'n meisje er uit zal zien als vanaf dat moment alles mee zit. Op die manier richt je de aandacht op de mogelijkheden die er ongetwijfeld ook bij dit meisje zijn, in plaats van op al die problemen. Dit is geen eenvoudige opdracht als je als docent keer op keer bent vastgelopen, maar als je met een team zit kom je daar meestal wel uit. En ik vind het dan steeds weer heel bijzonder om het perspectief te zien veranderen dat docenten van zo'n meisje hebben; van een gedragsmoeilijk kind in een vrolijk kind dat graag anderen wil helpen, een kind waarvoor je wilt gaan. Daarna komt de vraag aan de orde waarom dat tot nu toe niet zo uit de verf is gekomen. Bij dit meisje werd snel duidelijk dat ze geen mogelijkheden heeft aangereikt gekregen om op een goede manier relaties aan te gaan met anderen. Met het team zijn we dus op zoek gegaan naar een manier waarop we dit meisje succeservaringen kunnen laten opdoen in het aangaan van positieve relaties met anderen."

Wat kun je als docent concreet in de klas doen om leerlingen die kansen te geven en hun toekomstperspectief in goede banen te leiden?

"Je leest tegenwoordig nogal eens dat wij Nederlanders ons steeds gelukkiger voelen. Ik denk dat dit vooral komt omdat veel mensen ondanks alle problemen om zich heen de toekomst toch optimistisch tegemoet zien. Ik vind dat een goede ontwikkeling en ik zou willen dat dit optimisme ook wat vaker in de klas aanwezig is. Dat betekent uiteraard niet dat je de problemen niet meer zou willen zien of dat je geen oog meer wilt hebben voor individuele knelpunten bij leerlingen ... Maar het gaat niet aan om jezelf constant te belasten met een negatieve blik naar de toekomst. Vervolgens: zorg ervoor dat je concreet blijft als het om hun toekomst gaat. Vlucht niet weg in vaagheden en abstracties. Als je constateert dat een leerling positieve steun nodig heeft, moet je voor jezelf dat concreet maken. Bijvoorbeeld in het geval van het meisje waar we het net over hadden, hebben we afgesproken dat de mentor haar hulp inroept bij de ondersteuning van een zwakke leerling. Het is de bedoeling dat ze helpt bij het maken van huiswerk. Ook zijn er zo nog wat andere voorbeelden genoemd. De docent houdt in een logboek bij hoe dat verloopt en overlegt met de coördinator leerlingenzorg over eventuele uitbreiding in de vorm van het leiding geven aan een groepje. Kijk, dat is heel concreet. Je kunt dan op een volgende leerlingbespreking vragen hoe het gegaan is, wat er goed en fout ging en daar kun je weer op verder bouwen. En als

laatste: accepteer dat je als leraar, als opvoeder beperkt bent, maar dat je vanuit die beperktheid je best doet om optimale mogelijkheden te realiseren. Praat jezelf geen schuldgevoel aan dat je niet alles kunt. Durf los te laten en probeer oude patronen te doorbreken door een andere aanpak. Daardoor kom je misschien op minder gebaande wegen terecht, maar je vindt er ongetwijfeld zeer inspiratieve richtingwijzers naar de toekomst."